
Marko Simonović

Analiza grafije zaključaka zasedanja Arhijerejskog sabora iz 1846. godine

Na primeru jezičkog spomenika iz Crkve Svih Svetih u Brusniku, zaključaka zasedanja Arhijerejskog sabora iz 1846. godine, urađena je analiza grafije jednog teksta na narodnom srpskom jeziku. Pokazano je da je većina grafematskih realizacija u skladu sa tada uobičajenim pravopisnom normom. Takođe, nije uočena značajnija specijalizacija niti na nivou leksema niti na nivou obličkih morfema.

Uvod

Tema rada je analiza grafije jednog rukopisa koji po odlikama ortografije spada u slavenosrpski period razvoja srpskog jezika. Jezik ovog teksta je uglavnom narodni, s tim što se na planu leksike uočava veliki broj rusizama.

Osnovna karakteristika srpskog književnog jezika u periodu pre prihvatanja Vukove reforme je diglosija, uzrokovana pre svega nepostojanjem opšte prihvaćenog pravopisa (Subotić 1989: 45). Međutim, i pravila uobičajenog pisanja bila su teška za usvajanje stoga što je za više fonoloških vrednosti bilo uobičajeno više grafematskih realizacija, a neke grafeme čije su tipične realizacije nestale (npr. [ě], [ɫɪ]) beležene su nedosledno etimološki.

Međutim, u svakom tekstu, dosledno javljanje (specijalizacija) pojedinih rešenja moglo bi se očekivati na nivou leksema (eventualno i morfema oblika, što je manje verovatno, jer ih zapisivač nije nužno morao prepoznavati). Ova se specijalizacija mogla javiti na osnovu predstave zapisivača o tome koje je rešenje standardno.

U ovom radu analiza grafije je izvršena na tekstu iz Crkve Svih Svetih u Brusniku (Timočki okrug). Tekst se sastoji iz 11 stranica. U njemu su u 10 tačaka izloženi zaključci zasedanja Arhijerejskog sabora održanog 1846. godine (mesto nije navedeno u tekstu) i upustva crkvenim vlastima u svakom mestu.

Polazna pretpostavka bila je da su sva grafijska rešenja u skladu sa tadašnjim običajem, dakle, da nema mnogo originalnih rešenja. Dalje, pretpostavljeno je da na nekom nivou postoji specijalizacija pojedinih rešenja.

*Marko Simonović
(1983), Zaječar,
Čupićeva 79/4,
učenik 3. razreda
Gimnazije u Zaječaru*

Takođe, jedan od ciljeva je i određivanje nivoa na kom je ta specijalizacija uočena.

Analiza je vršena na transliteriranom tekstu (manji deo teksta dat je u prilogu ovoga rada, a celokupna građa se nalazi na lingva.www.psc.ac.yu). Pojedini alografi navedeni su u tabeli 2. Kako se radi o rukopisu, nije se uvek pri transliteraciji moglo sa sigurnošću proceniti o kojoj grafemi se radi, te je u tom slučaju uzimano rešenje koje se činilo najprihvatljivijim.

Analiza građe

S obzirom na to da je tema ovog rada grafijska analiza, najviše pažnje će biti posvećeno odnosu grafema-fonema i fonema-grafema. Zbog složenosti grafijskog sistema uočenog u ispitivanom tekstu, na početku su ovi osnovni odnosi prikazani u tabelama. U daljem tekstu su detaljnije obrađeni slučajevi, gde postoji više rešenja sa ciljem da se utvrde eventualne pravilnosti u distribuciji.

Popis grafema koje su uočene u ispitivanom tekstu i njihovih fonemskih realizacija, kao i broj primera za svaki par dati su u tabeli 1

Tabela 1. Popis grafema sa njihovim fonematskim realizacijama

Grafema	Fonema	Druge fonol. oznake	Grafema	Fonema	Grafema	Fonema	Druge Fonol. oznake
[a]	/a/		[к]	/k/	[ш]	/št/	
[б]	/b/		[л]	/l/	[е]	/e/	
[в]	/v/		[л]	/lj/	[ѣ]	/ě/	
[г]	/g/		[м]	/m/	[ѣ]		/ ^o e/
[г]	/đ/		[н]	/n/	[ы]	/i/	
[д]	/d/		[о]	/o/	[і]	/i/	
[д]	/d/		[п]	/p/	[і]	/j/	
[ђ]	/d/		[р]	/r/	[ї]	/i/	
[е]	/e/		[с]	/s/	[ї]	/j/	
[е]		/je/	[т]	/t/	[ю]		/ju/
[ж]	/ž/		[ћ]	/ć/	[ю]		/ ^o u/
[з]	/z/		[у]	/u/	[я]		/ja/
[и]	/i/		[х]	/h/	[я]		/ ^o a/
[и]	/j/		[ц]	/c/	[ъ]	/ø/	
[и]		/ij/	[ч]	/č/	[ъ]		/ ^o /
[и]		/ji/	[ш]	/š/	[ъ]	/ø/	
[и]		/iji/	[е]	/je/			

Popis fonema uočenih pri transkripciji teksta i njihovih grafematskih realizacija dat je u tabeli 2.

Tabela 2. Foneme i njihove grafematske realizacije

Fonema	Grafemska realizacija	Fonema	Grafemska realizacija	Fonema	Grafemska realizacija
/a/	[a]	/i/	[ѣ]	/nj/	[ня]
/a/	[я]	/j/	[и]	/nj/	[нѣ]
/b/	[б]	/j/	[ѣ]	/nj/	[ню]
/c/	[ц]	/j/	[і]	/o/	[о]
/č/	[ч]	/j/	[я]	/p/	[п]
/ć/	[ћ]	/j/	[е]	/r/	[р]
/d/	[д]	/j/	[ю]	/r/	(ер)
/đ/	[ђ]	/j/	(ѣ)	/s/	[с]
/d/	[ди]	/k/	[к]	/š/	[ш]
/đ/	[ди]	/l/	[л]	/t/	[т]
/e/	[е]	/lj/	[лъ]	/u/	[у]
/e/	[е]	/lj/	[ля]	/u/	[ю]
/e/	[ѣ]	/lj/	[лѣ]	/v/	[в]
/g/	[г]	/lj/	[лю]	/z/	[з]
/h/	[х]	/m/	[м]	/ž/	[ж]
/i/	[и]	/n/	[н]		
/i/	[ѣ]	/nj/	[нѣ]		

Fonema /i/

Po tada važećim pravopisima tipična realizacija ove foneme je bila grafema [и], dok su u nekim položajima bile normirane realizacije [і], [ѣ], [іѣ] i [ѣѣ] (Subotić 1989: 23).

U ispitivanom tekstu se za ovu fonemu javljaju sledeće grafematske realizacije: [и], [і], [ѣ], [іѣ], [ѣѣ], [ѣ], [ji], [ѣи], [jiѣ] i [иѣ].

Beleženje grafeme [і] bilo je uobičajeno za /i/ u položajima /i/+V (vokal) i /i+/j/+V (koji nije /i/) i za /i/ u nekim stranim rečima, ako se ova grafema javlja u originalnom beleženju.

U položaju /i/ + /o/, fonema /i/ se u 6 primera beleži kao [и], u 4 primera kao [і]. Posebno treba posmatrati 5 primera u kojima je ova fonema obeležena kao [ѣ], jer je u njima ovo obeležavanje uslovljeno etimologijom reči i analogijama prema rečima u kojima je pisanje grafeme [ѣ] bilo uobičajeno. Primer *виине* šire je objašnjen u odeljku o beleženju grafeme [ѣ].

U položaju /i/ + /j/ + vokal koji nije /i/, fonema /i/ se u čitavom ispitivanom tekstu obeležava grafemom [і]. Pomenute sekvence se, takođe u

Kod tabele 4 razdvojene su alomorfne osnove /visok-/ i /viš-/, jer zapisivač nije morao osećati njihovu srodnost, te je moglo doći do specijalizacije. Iz istog razloga su posebno opisani slučajevi pojave infinitivne osnove /bi-/. Primer *выше* je verovatno omaška, ali se ne može tako tretirati, jer je tačka distinktivni znak.

Grafema [ы] je uočena u istorijski neopravdanom položaju u primeru *у_іоіпрбыю*. Ovde se radi o analogiji prema glagolu *biti*.

Grafema [ы] u obličkim morfemama

Po tradiciji i pravopisnim priručnicima ova grafema se pisala u nastavcima za instrumental jednine muškog i srednjeg roda, genitiv i dativ-instrumental-lokativ množine pridevsko-zameničke deklinacije kada su se ti nastavci dodavali na nenepčane osnove i u nastavcima imeničke deklinacije kod imenica sa osnovama na alomorfno [и] (Subotić 1989: 68).

U ispitivanom tekstu se kod pridevsko-zameničke deklinacije [ы] nikada ne javlja u nastavku instrumentala jednine muškog i srednjeg roda. U ovom položaju se u samo po jednom primeru javljaju [і] (*сѣпрозімъ*) i [ѣ] (*ѣіімъ*), dok se u svim ostalim primerima javlja [и].

Grafema [и] se u ispitivanom tekstu javlja u nastavku za dativ-instrumental-lokativ množine pridevsko-zameničke deklinacije u svim primerima pojave ovih oblika, osim u primeru *ііакіімъ*.

Nastavci za genitiv množine pridevsko-zameničke deklinacije i broj primera za svaki od njih prikazani su u tabeli 6.

Tabela 6. Distribucija nastavaka genitiva množine pridevsko-zameničke deklinacije

Tip osnove	[и]	[ы]	[іѣ]
Nenepčane osnove	15	1	–
Nepčane osnove	11	–	2

Kako se iz ove tabele vidi, zapisivaču ili nije bilo poznato ovo pravilo ili samo nije uvek prepoznao kategoriju o kojoj je reč. Činjenica da je genitiv množine pridevsko-zameničke deklinacije u skladu sa tadašnjom normom napisan u 13, a pogrešno u 17, primera povećava verovatnoću prve pretpostavke.

Kombinacija /c/ iz alomorfnog korena + /i/ iz nastavka imeničke deklinacije javlja se u sedam primera i u svima se /i/ beleži kao [и]. U vezi sa pravilom tradicionalne ortografije o beleženju grafeme [ы] u ovom položaju može biti primer (*мрѣваііма*). Ipak, ovo je malo verovatno jer se grafema [і] u više primera javlja u položajima gde se ne očekuje po tadašnjem tradicionalnom pisanju.

Grafema [ь] se u primeru *у_реѣбы* (dativ jednine) javlja u položaju gde nije ni istorijski opravdana ni pravopisima propisana njena pojava. Zapisivaču su oblici tipa osnova imenice ženskog roda + [ь] mogli biti poznati iz ruskog gde je [ь] nastavak za genitiv jednine i nominativ-akuzativ množine.

Grafematske sekvence [iй] i [ьй]

U ortografskoj praksi toga vremena poštovana su pravila ruskoslovenskog pravopisa u vezi sa pisanjem ovih sekvenci. Tako je, morfografematski posmatrano, sekvenca [iй] bila nastavak za nominativ-vokativ (i akuzativ za neživo) prideva (u određenom vidu) i pridevskih zamenica nepčanih osnova, dok je za obeležavanje istih kategorija kod prideva i pridevskih zamenica nenepčanih osnova korišten nastavak [ьй]. Takođe u skladu sa ruskoslovenskim pravopisom sekvenca [iй] je služila za markiranje sledećih kategorija: genitiva množine na /i/, i aktivnih participa prezenta i preterita u nominativu-vokativu (i akuzativu za neživo) bez obzira na finalnu grafemu osnove (Subotić 1989: 28).

Nastavci za kategorije u kojima se, u zavisnosti od finalne grafeme javljaju [iй] i [ьй] dati su u tabeli 7.

Tabela 7. Distribucija nastavaka za pridevske zamenice i određeni vid prideva

Tip osnove	[iй]	[и]	[jiй]	[ий]	[ьй]	[ьйй]	[й]
Nepčane osnove	4	4	–	–	–	–	1
Nenepčane osnove	5	6	1	1	1	1	–

Na osnovu izloženog u tabeli, može se proceniti da zapisivaču ispitivanog teksta nisu potpuno bila poznata tadašnja pravopisna pravila. Po ovom pitanju, a na osnovu visoke frekventnosti nastavka [и] može se zaključiti da zapisivač često nije ni prepoznavao kategorije na koje se ova pravila odnose.

Pri zapisivanju enklitičkog oblika akuzativa lične zamenice za treće lice množine u 2 primera je zabeleženo rešenje [iй], dok se u jednom primeru javlja rešenje [и]. Inače, u ortografskoj praksi (npr. kod Jovana Hadžića uz [и]) prvo je rešenje korišteno, a drugo izbegavano kako bi se uklonila homografija u odnosu na veznik i (Subotić 1989: 29).

U ispitivanom tekstu su uočena tri primera zapisivanja genitiva množine imeničke deklinacije na /i/ i u svima je ovaj vokal zapisan po važećem pravopisu (*црквiй, дужностiй*).

Sekvenca [iй] je u ispitivanom tekstu beležena i u položajima gde njeno beleženje nije bilo normirano. Najveći broj ovakvih primera su slučajevi

beleženja grupe /iji/ (koja se izgovara kao dugo /i/) u dativu-lokativu imenica na –ija. U ovom obliku je sekvenca /iji/ beležena kao [iĭ] u 8 primera, a kao [и] samo jednom primeru. Uzrok ovome je verovatno pre svega činjenica da je po pravopisu ovom sekvencom beleženo samo dugo /i/.

Takođe i u primerima *сѣпаріѣ* i *равнодушиѣ* (nominativ množine) dugo /i/ je beleženo sekvencom [iĭ].

U ispitivanom tekstu u po jednom primeru ova sekvenca ima fonematsku realizaciju kratko /i/ (*ѣgiĭ*) i /j/ (*своіоiĭ*).

Fonema /j/

U jednom primeru u ispitivanom tekstu se javila potreba za beleženjem ove foneme velikim slovom i u tom primeru je upotrebljeno rešenje [J].

Fonema /j/ je u sekvenci sa fonemom /a/ u čitavom tekstu beležena grafemom [я].

Grupa /je/ se u ispitivanom tekstu obeležava na dva različita načina – grafemama [e] i [ѣ]. Pri ovoj analizi se kao grafematska realizacija grupe /je/ neće posmatrati grafema [ѣ], jer se ne može sa sigurnošću reći da li se i u kojoj meri u govoru prepisivača javljao jekavski refleks starog glasa [ċ].

Može se reći da je [ã] tipična grafematska realizacija grupe /je/. Ovo je jedino rešenje kod obeležavanja ove grupe u inicijalnom položaju (*еданъ, еднакимъ*), osim u obliku za treće lice jednine prezenta glagola jesam, gde se u 2 primera javlja [e], a u ostalih 26 [ѣ]. Takođe za grupu /ije/ se redovno javlja [ie]. Za druge kombinacije vokal+/je/ koje su se javile u tekstu uočena su oba rešenja i odnos broja primera za svako rešenje dat je u tabeli 8.

Tabela 8. Distribucija fonematskih realizacija grupe /je/

Grafema	/aje/	/oje/	/uje/
[e]	1	11	7
[ѣ]	2	4	14

Sekvenca /ji/ nema po tradiciji svoj ustaljeni način obeležavanja u srpskoj ćirilici (Mladenović 1978:31). U ispitivanom tekstu se ova sekvenca javlja iza foneme /i/ i u položaju V+/ij/+C ili V+/ij/+Ø.

Beleženje grupe /iji/ grafematskom sekvencom [iĭ] preovlađuje. Osim toga, dva puta se javlja beleženje grafemom [и] (*наисвѣѣимъ, злочѣѣивѣ*).

Grupa /jo/ se u ispitivanom tekstu u većini primera (*уоѣ, своіоѣ*) beleži grafematskom sekvencom /io/. Ovakvo pisanje je u skladu sa pravopisnom tradicijom toga vremena (Subotić 1989: 31). U jednom se primeru /j/ u

ovoj sekvenci beleži grafemom [ɤ] (*коьюй*), što je verovatno rezultat istog čitanja grafema [i] i [ɤ] kada označavaju fonemu /i/.

U sekvenci /ju/ ova se fonema u svim primerima beleži grafemom [ю].

U skladu sa tradicionalnim pisanjem fonema /j/ se u položaju V+/j/+C i u finalnom položaju beležila grafemom [й] (Mladenović 1989: 31). U ispitivanom tekstu se /j/ u položaju V+/j/+C u 25 primera beleži grafemom [и], a u 7 primera grafemom [й]. U finalnom se položaju ova fonema u 34 primera beleži grafemom [и], u 10 primera grafemom [й], dok se u po jednom primeru beleži kao [ий] i [i].

Iz izloženog se vidi da se grafema [й] sa dijakritičkim znakom dosledno beleži samo u okviru grafematske sekvence [ий], čija je upotreba znatno proširena. Moglo bi se, uzev u obzir 11 primera gde se grafemom [й], beleži /i/, zaključiti da je u svim drugim položajima dijakritički znak beležen fakultativno, te nije predstavljalo distinktivni znak.

Beleženje vokalnog /r/

Osnovna grafematska vrednost vokalnog /r/ u ispitivanom tekstu jeste [p]. Kod većine pisaca toga vremena, tipična grafematska realizacija je bila sekvenca V (najčešće [e]) + [p] (Subotić 1989: 40). Ipak, problem transkripcije se javlja kod grupe [ep] naročito u leksemama pri čijem zapisivanju se javljaju oba rešenja (parovi primera *бо̀гомерско̀џь* i *бо̀гомрско̀џь*, *усргно* i *усергним*, *со̀вршаваю̀ћи* i *со̀вршено*). Ovde se za princip pri transkripciji ne može uzeti pripadanje leksičkom fondu narodnog jezika, jer bi se u tom slučaju u nekim primerima [p] moralo transkribovati kao [ep], za šta nema primera u literaturi.

Obeležavanje foneme /nj/

Obeležavanje ove foneme za sve položaje u kojima se u ispitivanom tekstu javila dato je u tabeli 9. U položajima /nj/+C (konsonant), /nj/+o/ i u finalnom položaju ova se fonema nije javila.

Tabela 9. Obeležavanje foneme /nj/ u ispitivanom tekstu

Oblik	Primeri	Broj primera
[ня] /nja/	неслуженя, богіня	19
[нѣ] /nje/	нѣму, татранѣ	59
[њи] /nji/	њи, за_меньивати	14
[њи] nji/	њи́ма, њи́ово	2
[ный] /nji/	преџашный	1
[ны] /nji/	ныовимџь	1
[ню] /nju/	ютреню, забранюе	11

Kao što se iz tabele vidi, fonema /nj/ je beležena u skladu sa ortografskom tradicijom toga vremena. Izuzetak čini upotreba kombinacije [њи] za /nji/, što je karakterisalo stare srpske tekstove (Mladenović 1978: 26), a moglo je nastati i ispuštanjem tačke pri beleženju grafeme [i].

Obeležavanje foneme /lj/

Rešenja pri beleženju ove foneme su u skladu sa tadašnjim običajem i data su u tabeli 10. U ispitivanom tekstu se fonema /lj/ nije javila u finalnom položaju.

Tabela 10. Obeležavanje foneme /lj/ u ispitivanom tekstu

Oblik	Primeri	Broj primera
[ля]	/lja/ валя, прославля	15
[лѣ]	/lje/ болѣ, куплѣня	18
[љи]	/lji/ за_довольи, найдубльимъ	2
[льо]	/ljo/ недельомъ	3
[лю]	/lju/ людски, наблюдава	20
[льС]	/ljC/ добровольномъ, недельни	3

Obeležavanje foneme /đ/

Fonema /đ/ se u ispitivanom tekstu obeležava na tri načina. Osnovni način obeležavanja u svim položajima u kojima je ova fonema uočena je upotreba grafeme [ђ]. U obeležavanju sledećih leksema javlja se samo ovaj način zapisivanja foneme /đ/: /pređašnji/, /đumruk/, /đumručni/, /između/, /đak/, /pogađati/, /mlad/ u komparativu, /naći/ u prezentu.

Samo u primeru *водѣню* grupa /đe/ je obeležena kombinacijom [дѣ], dok je u drugom primeru upotrebe ove lekseme (*вођеня*) upotrebljeno rešenje koje je u skladu sa tadašnjom praksom. Naime, na osnovu tadašnje tradicije grafema [ѣ] je fonematsku vrednost /đe/ mogla imati samo iza [л] i [н]. Ovde se verovatno ne radi o tome da je zapisivač primenio pravilo o umekšavanju u novom položaju, već o tome da je poznao ijekavski izgovor i tako napravio analogiju /onđe/ = ондѣ => /vođenju/ = водѣню. Treći način beleženja vezan je za jednu leksemu (/đakon/) i predstavlja primer čuvanja originalnog grčkog pisanja. Naime, ova leksema se u tekstu javlja u primerima *гѣаконе* i *дѣа-коне*.

Obeležavanje grupe /št/

Grupa /št/ se u ispitivanom tekstu obeležava na dva načina: grafemom [шт] i grupom [штТ]. Raspored ovih rešenja po leksemama dat je u tabeli 11.

Tabela 11. Označavanje grupe /št/

Leksema	Grafema		Leksema	Grafema	
	[ш]	[шт]		[ш]	[шт]
/sveštenstvo/	3	10	/prosveštenije/	1	–
/svjaštenstvo/	9	2	/poseštavati/	1	–
/sveštenik/	5	11	/oštećavati/	–	1
/svjaštenik/	2	–	/izvešten/	–	1
/prosveštenije/	1	–	/suštestvovati/	1	–
/vodoosvjaštenije/	3	–	/jošt/	–	2
/svjaštenodejstvije/	4	–	/opština/	–	6
/svjaštenodejstvovati/	1	–	/opštepolezan/	1	–
/što/	–	14	/voopšte/	2	–
/šta/	–	1	/soopštiti/	3	–
/pošto/	–	1	/soopštavati/	7	1

Kako se iz tabele vidi, tipično ruskoslovenska grafema [ш] se javlja i u obeležavanju narodnih reči, što znači da se za transkripciju gotovo svih reči može sa sigurnošću primeniti princip da [ш] obeležava /št/. Naime, malo je verovatno da se [ш] u primerima *свещенствѣ* u i *свещенство* čitalo različito, a u primeru *священодѣиство* 330 drugačije nego u drugom primeru ili da se osnova /opšt-/ različito izgovarala u primerima *общинама* и *общейолезно*.

Beleženje grafeme [ѣ]

U ispitivanom tekstu se ova grafema javlja sa fonematskom realizacijom /'e/ iza [л], [н] i [д] i u položajima gde je etimološki uslovljeno njeno pisanje. U tom se slučaju ne može sa sigurnošću odrediti njegova grafematska realizacija, jer ona pre svega zavisi od toga kom je izgovoru pripadao govor zapisivača. Zato su ovakvo beležene grafijske realizacije refleksi foneme /ě/ u tabeli 12 označavani znakom [ě].

U prefiksima pre- (21 primer) i pred- (16 primera) redovno se javlja [e].

Kako se iz tabele vidi, od 63 leksema, u 3 je za beleženje refleksa glasa /ě/ uočeno više rešenja. To znači da je pri njihovom beleženju u velikoj meri došlo do specijalizacije pojedinih rešenja, što može biti u vezi sa različitom transkripcijom u većini primera.

Ipak, primeri sa [ѣ] se ne mogu sa sigurnošću transkribovati. Naime, na transkripciju ovih primera uticali su ruskoslovenski izgovor (/je/), tipičan izgovor u srpskom književnom jeziku toga vremena (/e/), jezik osobe koja je diktirala tekst i govor zapisivača.

Tabela 12. Beleženje refleksâ glasa /ě/

Leksema	Grafema				Leksema	Grafema			
	[b]	[e]	[и]	[iǎ]		[b]	[e]	[и]	[iǎ]
/sveštenstvo/	13				/blagogovĕinstvo/				
/sveštenik/	16				/blagogovĕjni/	3			
/prosvĕštenije/	1	1			/zapovĕd/	3			
/svĕtlost/	4				/pripretiti/	1			
/ceo/	9				/svĕdĕnije/	2			
/trebovati/	2				/svĕdĕnije/	2			
/upotreblečemi/	1				/rĕšenije/	3			
/izvĕstiti/	3				/rĕšiti/	2			
/neki/	3	9			/milostivĕjši/	2			
/poneki/	1				/gore/	4			
/vidĕti/				1	/gdi/	8			1
(/nisu/)				2	/ovdĕ/	2			1
/zavetina/	6				/onde/	3			
/cĕl/	1				/vĕran/	1			
/opredĕlenije/					/reĕi/	3			
/mesec/	1				/preko/	2			
/zaktevati/	2				/unapred/	2			
/sovĕt/	4				/grĕh/	1		1	
/sovĕtovati/	1				/mesto/	3			
/dĕjstvovati/	4				/mĕštni/	4			
/...dĕjstvije/					/namĕštnik/	1			
/dĕlo/	5	1			/primĕr/	2			
/uspĕk/	1				/sreĕa/	1			
/slĕdovanje/					/vĕĕan/	1			
/uslĕd/	2				/razvĕ/	2			
/sredstvo/	2				/prilĕžan/	1			
/prenebregnuti/	2				/prilĕžno/	1			
/prenebregavati/	2				/prilĕžavati/	1			
/nedelja/	5				/posĕštavati/	1			
/nedeljni/	2				/zasĕdanije/	3			
/vreme/	7				/sgĕti/	1			
/blagovremeno/	4				/sedĕti/	1			
/krĕpko/	1	2			/prek/	1			
/istrebiti/	1				/ĕreda/	8			
/istreblenije/	1				/ĕredni/	3			
/potreban/	1				/ĕredno/	2			

Sa sigurnošću se može reći samo da je zapisivaču bio poznat ijekavski izgovor i to na osnovu distribucije rešenja u leksemama koje su poznate narodnim govorima tj. češće pojave rešenja [ɣ] u leksemama gde se refleksi /č/ izgovarao kao /(i)je/, ali i ekavski izgovor na osnovu mnogobrojnih primera sa [e].

Beleženje grafeme [x]

Ova se grafema u čitavom tekstu dosledno beleži kod grcizama sa osnovama /eparh-/, /jeparh-/, /paroh-/ i /arhijerej-/. Etimološki, u rečima slovenskog porekla, fonema /h/ se javlja u primerima: *ѡрѣхъ, сѡрахойо-чиѡанимъ, духовне, ѡрихода, ѡриходима, расхода, ѡрехова, храмове, наи_схо-гние*, a u skladu sa stanjem u narodnim govorima, zamenjena je ili redukovana u primerima: *закѡеваюћи, у_сѡѣкомъ, скодно, ладноће, закѡеванѣ* i *кѡели*.

Zaključak

Kako se iz analize građe vidi, većina grafematskih realizacija je u skladu sa tada uobičajenim pravopisnom normom, te da se zapisivač više koristio ustaljenim, nego što je posezao za originalnim rešenjima. Pojedina odstupanja nisu rezultat inventivnosti zapisivača, već pogrešnih analogija. Dakle, prva hipoteza je potvrđena.

Za razliku od očekivanja, u tekstu gotovo da nije uočena značajnija specijalizacija niti na nivou leksema niti na nivou obličkih morfema. Ovo bi pre svega moglo biti uzrokovano slabim jezičkim osećajem zapisivača, verovatno zbog velikih razlika između tadašnjeg književnog jezika i jezika kojim je on govorio. Ipak, zbog velikih grešaka (npr. neprepoznavanja infinitivne osnove glagola biti u većini primera) mora se kao značajan uzrok ovakvog stanja uzeti u obzir i verovatno slaba koncentracija zapisivača.

Literatura

Mladenović A. 1978. O jeziku rukopisnog fragmenta Memoara Prote Matije Nenadovića. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXI/2

Mladenović A. 1979. Napomene o transkripciji i kritičkom izdavanju starih srpskih tekstova iz XVII i XIX veka. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXII/2

Mladenović A. 1989. *Slavenosrpski jezik*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada

Subotić Lj. 1989. *Jezik Jovana Hadžića*. Novi Sad: Matica srpska

Marko Simonović

Analysis of the Graphologic System of the Conclusions of an Assembly of Archbishopic Synod

The graphological system of a text from 1846, written in Serbian popular language was analysed. The analysis was performed on the trans-literated version of the text, which is submitted at the end of this study. It has been presumed that the orthographical realizations found in of the text are in concurrence with the traditional orthography of the time it was written in, and that no original solutions will be found. It has also been presumed that a certain level of specialisation of different orthographical solutions will be determined. The analysis confirmed the first presumption, but it showed that there is no significant specialisation of the orthographic solutions at any level.

